

samtidigt som hans i grunden riktiga varningar för den täta gemenskapens risker tas på allvar.

Mats Aldén
TD, Lund

Jacques Ehrenfreund & Pierre Gisel (red.), *Religieux, société civile, politique* (Lausanne: Éditions Antipodes, 2012) 329 sid.

Boken om det religiösa, civilt samhälle och politik är resultatet av ett kollokvium i Lausanne i maj 2011. Den är tematiskt indelad i fyra huvudavdelningar som var och en innehåller en kort inledning samt två till fem bidrag av varierande längd, det kortaste på tio sidor och det längsta om trettiofem sidor. Redaktörerna Jacques Ehrenfreund och Pierre Gisel presenterar tematiken och sätter både den och boken i ett sammanhang i ett öppningskapitel. Det finns däremot inga sammanfattande slutsatser utan boken avslutas med presentationer av de sammanlagt femton artikelförfattarna.

Den första avdelningen handlar om religion och konflikt i Europa, i första hand ur ett historiskt perspektiv. Olivier Christin, historiker verksam i Neuchâtel och i Paris, visar på komplexiteten i schemat ”en härskare, en religion”, utifrån en studie av samhälle, samvete och bekännelse i det fransktalande Schweiz under 1500-talet. Historikern och antropologen Christian Grosse från Lausanne skriver om tolerans och samexistens under den moderna tiden, med tonvikt på 1600-talet.

Avdelning två kretsar kring förhållanden i Frankrike och hur det politiska haft företräde framför det religiösa under tiden från revolutionen och framåt. Philippe Portier som är verksam vid *École Pratique des Hautes Études* i Paris tar upp förhållandet mellan statens neutralitet och samvetsfriheten genom att studera skola och religion i det av *laïcité* präglade Frankrike. Inte minst visar Portier på hur detta förhållande förändrats under historiens lopp. Historikern Rita Hermon-Belot från Paris diskuterar den speciella situationen, framför allt under 1800-talet, med ”erkänd trosutövning” (*cultes reconnus*) i Frankrike. Patrick Weil, socialhistoriker i Paris, analyserar två fall av omdebatterad lagstiftning i Frankrike. Det första fallet rör förbudet mot utpräglade religiösa symboler i offentliga skolor (2004). Det andra fallet rör förbudet mot att bära burka på offentlig plats (2011). I artikeln hävdar Weil att de två lagarna är olika, av olika ursprung och att de delvis står i ett motsatsförhållande till varandra.

Bokens tredje avdelning behandlar frågor om politiska processer i förhållande till det religiösa i samtiden utanför Europa. Farhad Khosrokhavar som är verksam vid *L'École des hautes études en sciences sociales*, Paris, skriver om den så kallade arabiska vä-

ren. I sin text pekar Khosrokhavar bland annat på hur nya former av religiositet växer fram i Mellanöstern. Monika Salzbrunn är professor i migrationsforskning i Lausanne. Hon avhandlar i sin artikel frågan om det religiösa och det politiska i fransktalande muslimska Afrika, med nedslag i Senegal och Elfenbenskusten, och frågan om instrumentalisering av religiösa identiteter i olika typer av konflikter. Judaistikern Jacques Ehrenfreund vid universitetet i Lausanne diskuterar det speciella sätt på vilket begreppen religion och nation framträder i den judiska traditionen. Han gör det utifrån analyser av en samtida israelisk debatt om uttrycket en ”judisk och demokratisk stat” i självständighetsdeklarationen från 1948. Raphaël Rousselau, historiker och antropolog i Lausanne, tar upp urbefolkningars religioner. Han pekar bland annat på sambandet mellan hävdandet av religiös identitet och sociopolitiska och ekonomiska förhållanden. Christian Indermuhle, assistent vid ett forskningsprogram i Lausanne, behandlar antropologen Ruth Benedicts bok *Patterns of Culture*. Utifrån denna text diskuterar Indermuhle svårigheten att som antropolog frigöra sig från egna vanor och tankar samtidigt som det finns en nödvändighet att etablera distans.

Den sista huvudavdelningen tar upp debatten om det religiösa i senmoderniteten och om civilsamhället och det politiska. Islamologen Reinhard Schulze från Bern skriver om islam, religion och förhållandet till det sekulära. Han argumenterar för att en definition av samhället som sekulärt och av religion som kultur skapar öppningar för samlevnad. De i Lausanne verkamma sociologerna Philippe Gonzales och Joan Stavo-Debauge skriver om hur evangelikal kristna i USA har blivit politiserade genom lanseringen av idéen om ett så kallat kulturellt mandat, det vill säga idéen att kristna har mandat att härska över jorden. Tristan Storme, forskare i politisk teori vid *l'Université libre de Bruxelles* analyserar hur Carl Schmitts *Politische Theologie* fått nytt liv hos vänsterradikaler som Giorgio Agamben och Daniel Bensaïd. Ett tema är hur det religiösa som ett tag varit undanträngt nu kommer tillbaka i motståndet mot politiska teorier om liberal globalisering. Tidigare professorn i systematisk teologi, numera i teologihistoria i Lausanne, Pierre Gisel, arbetar i sin artikel med frågan vad återkomsten av det religiösa motivet står för.

FD Patrik Fridlund
Lund

Jonas Jonson, *Gustaf Aulén – biskop och motståndsmän* (Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2011) 438 sid.

Gustaf Aulén (1879–1977) är en av det svenska 1900-talets mest framträdande teologer. Hans innehållsrika och mångfasetterade liv, särskilt hans yrkesliv, pre-